

Duurzaam aanbesteden bij infrastructurele werken

Eenvoudige stappen die echt impact maken

Forse transities zijn noodzakelijk om de nationale ambities op het gebied van energieneutraliteit, circulariteit en klimaatbestendigheid te halen. Het verduurzamen van overheids eigendommen draagt hieraan bij. Onze wegen kunnen relatief gemakkelijk verduurzaamd worden. Bij het aanbesteden van infrawerken kan zonder veel moeite duurzame progressie worden geboekt. Een consequente aanpak versterkt die stimulans. Laten we samen massa maken en daarmee de transitie aanjagen!

Eenvoudig impact maken

De markt is in beweging. Er is steeds meer mogelijk aan duurzame prestaties. Dat danken wij aan de koplopers bij de aanbestedende diensten en het bedrijfsleven. Deze progressie wint aan kracht als iedereen meegaat op de ingeslagen weg. Deze handreiking belicht vooral de zogeheten quick wins, het laaghangend fruit, en bevat enkele verwijzingen voor het aansturen op hogere ambities.

De grootste stap maken we samen

Marktpartijen moeten investeren om te innoveren en duurzaam materieel aan te schaffen. Zij vragen hun opdrachtgevers om hen daar de ruimte en stimulansen voor te geven. Naarmate meer aanbestedende diensten vaker duurzaam uitvragen, groeit hun vertrouwen dat bedrijfseconomisch verantwoord kan worden geïnvesteerd in deze opgave. Een groeiende vraag naar duurzame oplossingen zet schaalvergroting en verdergaande innovaties in gang, die duurzame producten en diensten financieel voordeliger maken. Daarom is het gewenst dat alle aanbestedende diensten in ieder geval de stappen zetten die door iedereen kunnen worden gemaakt.

Duurzaamheid bevorderen met simpele bepalingen in het bestek

De neiging is groot om alles in het bestek vast te leggen. Dat biedt duidelijkheid maar beperkt de bewegingsvrijheid van de opdrachtgever en de opdrachtnemer enorm. Het inbouwen van ruimte draagt er aan bij dat de beste duurzame oplossing kan worden gekozen. Dat kan op meerdere manieren. Er kan een **stelpost** worden ingericht voor (innovatieve) duurzame bestedingen. Deze kan dienen voor het bekostigen van meerwaarde op de voorgeschreven keuzes in het bestek, maar er kan ook worden besloten om geen keuzes vooraf te maken en de stelpost te gebruiken om in goed overleg de meest geschikte oplossing te kiezen. Een stapje verder is een **hybride bestek** met daarin een aantal onderdelen die rechttoe rechtaan moeten worden uitgevoerd en een **gedeelte in bouwteam** waarin gezamenlijk een passende duurzame oplossing wordt uitgewerkt. Bij opdrachten van een grotere omvang en vooral bij meerjarige (raam)overeenkomsten

is het verstandig om een **herzieningsclausule** op te nemen die de mogelijkheid opent om aanpassingen door te voeren als er nieuwe ontwikkelingen zijn met betere duurzame resultaten. Je blijft dan niet hangen op het niveau dat er was toen het bestek werd opgesteld, maar kunt dan profiteren van de actuele technische vorderingen. Door aan te geven dat je interesse hebt in duurzame verbeteringen, vergroot je de animo van de ondernemer om deze aan te dragen. Ook een bonusregeling kan dit stimuleren. Meer inspirerende voorbeelden zijn te vinden in **PIANOo Ruimte voor innovatie**. Bij raamovereenkomsten kan de **verlengingsoptie** worden gekoppeld aan het duurzaam presteren van de ondernemer. Door de lat voor de vervolgjaren een stukje hoger te leggen dan de initiële opgave anticipeer je op de verwachte ontwikkelingen en beloon je de groei van de onderneming.

Duurzame gunningscriteria voor standaard RAW-bestekken

De RAW-systematiek verzorgt een zeer gedetailleerde beschrijving van de werkzaamheden en de bijbehorende verplichtingen. De gedachte dat een RAW-bestek zich daarom slecht leent voor het toepassen van kwalitatieve gunningscriteria is echter onjuist. De bestekbepalingen beschrijven de minimale vereisten. Vaak is er veel meer mogelijk dan het bestek voorschrijft. Om die meerwaarde te krijgen pas je **gunningscriteria** toe. Zo is er een **simpel model** om de inzet van voertuigen en materieel met een schone(re) aandrijving te bevorderen. Duurzaamheidswensen kunnen ook simpel worden ondergebracht in **multiple choice of ja/nee vragen**. Diverse lagere overheden passen met succes de **Milieu Kosten Indicator (MKI)** toe bij de gunning van RAW-bestekken. De Buyer Group Duurzame Wegverhardingen geeft daar uitgebreide **praktische informatie** over en bevat veel voorbeeldteksten die je kunt opnemen in je aanbestedingsdocumenten. Voor het uitvragen, uitvoeren en monitoren van circulariteit kun je ook gebruik maken van [Moederbestek.nl](https://www.moederbestek.nl).

Gunnen op de laagste prijs is contraproductief

Gunning op laagste prijs drijft ondernemers ertoe uitsluitend de goedkoopste oplossingen toe te passen. Meestal zijn dat niet de meest duurzame keuzes. Het gebruik van geschiktheidseisen en contractvoorwaarden uit de mvcriteria maakt dat niet anders. Daarmee elimineer je ondermaatse opties, maar stimuleer je onvoldoende.

Slim werken met percelen

De Aanbestedingsvoorschriften bieden ruimte om delen van de opdracht af te zonderen en als een separaat perceel in te kopen of aan te besteden. Gemeente Rotterdam maakt hiervan gebruik om duurzame bouwmaterialen te kopen ten behoeve van meerdere projecten. Deze worden dan ter beschikking gesteld aan de bedrijven die deze projecten uitvoeren. In het verlengde hiervan is er de mogelijkheid om aan te sluiten bij initiatieven voor collectief inkopen van duurzame materialen. Op dezelfde wijze kan een gewenste verduurzaming voor een specifiek onderdeel van de opdracht in de markt worden gezet of, als de waarde van dat onderdeel beperkt is, zonder aanbesteding worden afgenomen. Langs deze weg kan ook worden ingegaan op veelbelovende innovaties die worden aangedragen door ondernemers die op zoek zijn naar projecten om deze in de praktijk te kunnen toepassen. Zij kunnen in nevenaanneming aan een project worden gekoppeld. Sommige gemeenten hebben in hun beleid ruimte gemaakt om waardevolle ongevraagde voorstellen te benutten. Anderen maken gebruik van een platform, zoals het [Innovatieatelier](#), om hun wensen aan de markt voor te leggen. Ondernemers kunnen hun oplossingen daar presenteren aan een onafhankelijke groep van experts die advies uitbrengt aan de aanvrager.

Uitnodigingsbeleid onderhandse aanbestedingen

Aanbestedende diensten kunnen hun beleid voor onderhandse aanbestedingen inzetten om het niveau van duurzaam presteren van ondernemers op te krikken. Enerzijds door de minimum eisen voor deelname geleidelijk te verhogen en anderzijds door goed presterende ondernemers vaker aan bod te laten komen. Het recept kent twee belangrijke ingrediënten: Informeer de bedrijven over het duurzame beleid en haal informatie op bij de bedrijven over hun duurzame vorderingen. In het [Inkoopbeleid](#) van Gemeente Groningen is goed te zien hoe duurzaamheid en innovaties in de regio kunnen worden gestimuleerd.

Samen optrekken

Je hoeft niet alles zelf uit te vinden. Er zit een massa aan kennis en ervaring bij je collega's in de regio. Het kennisnetwerk [INDUSA](#) schijnt haar licht op Innovatie, Duurzaamheid en Samenwerking. Provincie Noord-Brabant, de Brabantse gemeenten en Bouwend Nederland werken hierin samen om duurzaamheid een volwaardige plek te geven in aanbestedingen en contracten. Dat levert niet alleen bruikbare actuele informatie op, maar ook een basis om slagvaardig te werken en massa te maken. Ook buiten Brabant zijn regionale samenwerkingen actief.

Informeren naar alternatieve oplossingen

Ondernemers zien regelmatig bestekken met suboptimale oplossingen. Dat is niet verwonderlijk omdat de tijd om een bestek samen te stellen vaak krap bemeten is. Deze realiteit vraagt om een open houding. Geef inschrijvers de mogelijkheid om aan te geven welke mogelijkheden zij zien om tot meer duurzame oplossingen te komen. Het toestaan van **varianten** is een nuttig instrument om optimalisaties boven water te krijgen. Voorschrift 3.7 van de Gids Proportionaliteit gaat daarover. Varianten kunnen prima objectief en transparant worden beoordeeld omdat er inmiddels heel wat beproefde methoden bestaan om duurzaamheid te meten. Wie zich onzeker voelt over varianten, kan het uitvragen van **kansen** overwegen. Dat zijn verbetervoorstellen, die de opdrachtgever mag accepteren. Kansen zijn opties waar de opdrachtgever in vrijheid over

mag beslissen. Een stapje verder is het opnemen van een **optiebeding** in de aanbestedingsvoorschriften die de opdrachtgever het recht geeft om een optie te accepteren van een andere inschrijver dan de ondernemer aan wie de opdracht wordt gegund. Contractueel komt dat neer op een bestekwijziging die als minderwerk wordt verrekend. Varianten en kansen geven ondernemers de kans hun innovaties te etaleren en geven opdrachtgevers inzicht in de actuele ontwikkelingen. Een andere manier om inzichten op te doen is **samenwerken in bouwteam**. Het bundelen van elkaars expertises is leerzaam en levert vaak zeer gunstige resultaten op. Praktische informatie over het aanbesteden van een bouwteam is te vinden in [Handreiking Twee fasen aanbesteden - CROW](#).

INDUSA
INNOVATIE - DUURZAAMHEID - SAMENWERKING

BouwendNederland